

5. Источники из Интернет-сайт УНИАН <http://www.unian.net/ukr/news/news-91769>.

Іваннікова М.М.

ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТЕКСТИЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні досить активно обговорюють проблеми регіонального економічного розвитку, оскільки зростаюча соціально-економічна диференціація регіонів має негативний вплив на економіку в цілому.

Як свідчить світовий досвід, головною метою регіональної політики є вирівнювання економічних потенціалів та умов життя в різних регіонах. На практиці ця політика спрямована на забезпечення відносної рівності середніх доходів, пропозиції робочих місць, умов отримання освіти та соціального забезпечення, подолання розривів у рівнях та якості життя в містах та сільській місцевості.

Важливою складовою регіональної політики, направленої на розвиток легкої промисловості, є підтримання та підвищення конкурентоспроможності підприємств, які діють в економічно відсталих районах. Вважають, що їх неефективне функціонування зумовлено переважно чинниками територіального характеру та зовнішнім оточенням. Як правило, це пов'язують з такими обставинами:

- криза "старих" (традиційних) галузей та структурні диспропорції розвитку виробництва;
- недостатній розвиток сучасної інфраструктури;
- наявність значних за розміром, але відсталих та порівняно малозаселених районів;
- складні природні умови, дефіцит природних ресурсів, що разом суттєво обмежує можливості та масштаби економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи і принципи конкуренції сьогодні досліджуються такими відомими економістами як Ф. Котлер, М. Портер, І. Герчикова, Г. Азоев, Р. Фатхутдинов, Є. Голубков, В. Дикань та іншими. Конкуренція пов'язана зі змінами в державах, що займають провідні позиції у світовій економіці, та з економікою самої країни. Жодна країна і жодне підприємство не можуть дозволити собі ігнорувати об'єктивну реальність конкуренції. Але існуючі теоретичні і практичні розробки вітчизняних і закордонних вчених не завжди можна застосувати до діючих умов функціонування українських підприємств. Вони не охоплюють усіх аспектів даної проблеми і вимагають додаткового теоретичного осмислення сутності, функцій системи управління конкурентоспроможністю, практичного опрацювання механізму управління конкурентоспроможністю, а також постійного вивчення складності процесів, що відбуваються як в окремих підприємствах на рівні регіонів, так і в економіці в цілому.

Ціль статті. Зрозуміло, що проведення економічної політики розвитку легкої промисловості на рівні регіону вимагає значних коштів та створення відповідного інституціонального забезпечення. Тому можливості та масштаби політики сприяння регіональному розвитку легкої промисловості безпосередньо залежать від загальної економічної ситуації та стану промисловості в країні і їх не можна розглядати поза цим контекстом. Сприяння регіональному економічному розвитку та формування конкурентної продукції легкої промисловості має стати одним з невід'ємних компонентів економічної політики держави. А вибір інструментів такого сприяння залежить від її фінансових можливостей та пріоритетів поточного етапу соціально-економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. За структурою господарства сучасна Полтавщина - індустріально-аграрна область України і належить до областей з середнім рівнем розвитку промислового виробництва. Більшість галузей промисловості області таких, як: нафто- і газодобувна, залізорудна, чорна металургія, нафтопереробна, автомобільна, верстатно- і приладобудівна, електротехнічна започатковані в 50-60-х роках. Промисловий комплекс Полтавщини на сьогодні складається більше ніж з 1400 промислових підприємств (юридичних осіб), які звітують органам державної статистики [2].

Пріоритетними видами промислової діяльності в області є - добувна, обробна промисловість, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води. До цих видів промислової діяльності входять підприємства паливно-енергетичного комплексу, машинобудування, металообробки, гірничодобувної, харчової та легкої промисловості. Але не менш важливою галуззю є легка промисловість, яку складають 66 підприємств (юридичних осіб), що займаються виготовленням взуття, одяг, пражу тощо. Найбільші за обсягами виготовлення продукції підприємства розташовані в крупних населених пунктах регіону, таких містах, як Полтава, Кременчук, Комсомольськ, Лубни тощо. Одним із найбільш вагомих напрямів легкої промисловості регіону є текстильне виробництво, яке представлене підприємствами: ВАТ „Демітекс”, ДП фабрика „Полтавчанка” КП „Індтрикотаж”, ВАТ „Укрхудожпром”, ВТГО „Мрія”, ВАТ „Кременчуцька трикотажна фабрика”, ВАТ „Лубенська швейна фабрика”, ЗАТ „Котелевська фабрика „Прогрес” та ін. Продукція цих заводів відома навіть за межами регіону.

Дослідження ринку текстильного виробництва в Україні не можливе без розгляду його на рівні регіонів. Саме регіональні фактори визначають стан галузі в Україні в цілому. Занепад текстильного виробництва протягом останніх 10 років ХХ століття зумовлений системною кризою національної економіки країни в цілому в процесі та після розпаду Радянського Союзу. Найбільш суттєвими чинниками кризи у текстильному секторі регіону виявилися:

1. **Стрімке зниження купівельної спроможності переважної частини населення.** Цей процес розпочався в останні роки існування СРСР, коли тотальний дефіцит призвів до невідповідності товарної та

грошової маси. Катастрофічне знецінення грошей відбулося відразу після розпаду Союзу, в період гіперінфляції 1992-1994 рр. Це спричинило скорочення попиту як безпосередньо на текстильну продукцію, так і на готовий одяг, а отже, зменшилися й замовлення промисловців на тканини, трикотажні полотна, пряжу тощо.

2. **Втрата ринків сировини і збуту в межах колишнього СРСР.** Цей чинник виявився особливо критичним для великих текстильних комбінатів Полтавського регіону і України в цілому, виробничі потужності яких створювалися для переробки сировини з інших союзних республік з метою задоволення потреб економіки СРСР. Після розриву міжреспубліканських господарських зв'язків, комбінати, насамперед бавовняні та шовкові, опинилися перед фактом майже повної відсутності як сировини, так і попиту. В умовах незавантаженості потужностей та зростання умовно-постійних витрат виробництво перестало бути економічно ефективним. Руїнування оптової ланки збутового ланцюжка суттєво ускладнило реалізацію текстильних виробів споживчого призначення всередині країни.

3. **Кризовий стан агропромислового комплексу – провідного постачальника сировини для текстильного сектора.** Сільське господарство в ході кризи виявилось одним з найбільш ризикових та незахищених секторів економіки. Це призвело до того, що підприємства текстильної галузі Полтавського регіону залишилися без сировини і були не в змозі працювати далі.

4. **Безконтрольне вивезення сировини.** Низька платоспроможність переробників текстильної сировини (вовни, льону) Полтавського регіону, призупинення деякими з них господарських операцій зумовили зниження закупівельних цін на продукцію сільського господарства. За таких умов аграрникам виявилось значно вигідніше реалізувати сировину через напівлегальних посередників для вивезення за кордон.

5. **Нерозвиненість і недосконалість законодавчої бази, а також відсутність ефективного контролю за дотриманням законності,** насамперед у сфері податкової та митної політики. Перехід до ринкових відносин у національній економіці відбувався за умов практичної відсутності відповідної законодавчої бази. Намагання держави якнайшвидше продемонструвати світу рівень своєї демократичності, перерозподіл влади регіону та реструктуризація системи оподаткування призвели до формування надто ліберального митного законодавства, що зумовило фактичну окупацію внутрішнього ринку товарами низької якості з інших країн, що розвиваються. Насичення Полтавського регіонального ринку неякісними товарами закордонного виробництва за більш низькими цінами призвело до втрати конкурентних позицій великими підприємствами текстильного виробництва [3].

Сучасний стан підприємств текстильного виробництва Полтавського регіону свідчить про те, що вони мають вдосконалену систему потужностей, налагоджені кадрові зміни, стан матеріально-технічної бази, що дозволяють їм працювати не тільки на регіональному чи Українському ринках, а навіть і на міжнародних ринках.

Досконалого внутрішнього середовища підприємств не достатньо для відмінного функціонування та забезпечення населення якісною продукцією. Сучасний стан економіки країни призвів до значної конкуренції та тиску на текстильні підприємства ззовні. Поява великої кількості перешкод створює бар'єри для розвитку та функціонування їх не тільки на регіональному рівні а й на міжнародному.

Аналіз зовнішнього середовища підприємств текстильного виробництва Полтавського регіону дозволить виявити перешкоди та закріпити переваги з метою посилення конкурентних позицій підприємств.

Одними із складових маркетингового дослідження зовнішнього середовища підприємств є STEP – аналіз (аналіз впливу зовнішнього середовища на стан конкурентоспроможності підприємства). STEP-аналіз — Social (соціальний), Technological (технологічний), Economical (економічний), Political (політичний).

Аналіз STEP-чинників забезпечує ряд переваг:

1. Коли керівник і його найближчі співробітники працюють з STEP-чинниками, вони починають думати про зовнішнє оточення, а не тільки говорити про нього.

2. У працівників з'являється "бачення" зовнішнього оточення. Виховується культура обліку зовнішніх чинників.

3. Вільно пересуваючись від чинника до чинника, аналітик вибудовує цілісну картину зовнішнього оточення.

4. Виникає стійка звичка роздумувати над зовнішнім оточенням і не захоплюватися внутрішніми проблемами.

При аналізі зовнішнього середовища, враховують наступні чинники:

1. Соціальний: При вивченні і аналізі цього чинника з'ясовують відношення людей до роботи і якості життя, звичаї працівників проживаючих в районі дії організації, зростання населення, демографію.

2. Технологічний: Потрібно наперед побачити, як буде розвиватися техніка в даній галузі і як це вплине на виробництво нашої продукції.

3. Економічний: Для розгляду цього чинника необхідно аналізувати інформацію в країні, безробіття продуктивність праці, процентну ставку банків, структуру населення, рівень утворення робочої сили.

4. Політичний: Визначення впливу цього чинника здійснюється через дослідження та передбачення намірів уряду, виявлення і аналізу тих засобів, які використовує уряд і місцеві органи влади для проведення своєї політики [1].

Основними положеннями STEP-аналізу виступають наступні твердження:

- Стратегічний аналіз кожної з чотирьох вказаних компонент повинен бути достатньо системним, оскільки всі вони тісним і складним чином взаємозв'язані.

- Не можна покладатися тільки на ці компоненти зовнішнього середовища, оскільки реальне життя значно ширше і різноманітніше.

**ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ
ТЕКСТИЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ**

Спираючись на методику проведення STEP-аналізу ми визначили основні чинники зовнішнього середовища, які впливають на діяльність текстильних підприємств Полтавського регіону.

Таблиця 1. Фактори зовнішнього впливу на діяльність підприємств текстильного виробництва Полтавського регіону

Соціокультурні тенденції	Технологічні інновації
<ul style="list-style-type: none"> - демографія; - тенденції способу життя; - уподобання та відношення споживачів; - уявлення ЗМІ; - бренд, імідж підприємства; - моделі поведінки споживачів; - мода та взірці для наслідування; - головні події і фактори впливу; - реклама та зв'язки з громадськістю. 	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток конкурентних технологій; - фінансування досліджень; - зрілість технологій; - виробнича ємність; - інформація та комунікації; - споживачі, що купують технології; - потенціал інновацій; - доступ до технологій, ліцензування, патенти; - проблеми інтелектуальної власності
Економічний фактор	Політичні фактори
<ul style="list-style-type: none"> - економічна ситуація та тенденції; - інвестиційний клімат галузі; - зарубіжні економічні системи та тенденції; - загальні проблеми оподаткування; - сезонний фактор; - стан ринку та торговельні цикли; - специфіка виробництва; - товаровиробничі ланки та дистрибуція; - потреби кінцевого споживача; - обмінні курси валют 	<ul style="list-style-type: none"> - поточне законодавство на ринку; - майбутні зміни в законодавстві; - міжнародне законодавство; - регулюючі органи та норми; - урядова політика, зміни; - торгова політика; - фінансування, гранти; - тиск ринку; - міжнародні групи тиску; - державна підтримка

Необхідно відмітити, що стан розвитку текстильного виробництва у Полтавському регіоні знаходиться під значним впливом факторів зовнішнього середовища. Найбільш впливовими чинниками, що були визначені за допомогою STEP-аналізу є:

- формування асортименту продукції без урахування вікових потреб споживачів;
- невідповідність обладнання, сировини та дизайну продукції міжнародним стандартам;
- відсутність розрекламованого бренду підприємства та реклами в ЗМІ;
- відсутність безпосереднього контакту зі споживачами за допомогою зв'язків з громадськістю;
- вузька мережа роздрібних точок продажу;
- недосконала податкова система, постійні коливання курсів валют;
- велика кількість конкурентів закордонного виробництва із низькою якістю але й з низькою ціною та великою кількістю товару, що заповнює ринок;
- відсутність належної підтримки з боку держави вітчизняних товаровиробників саме в галузі легкої промисловості;
- нестабільність політичної ситуації;
- наявність закордонного фінансування;
- відсутність кадрового забезпечення фахівцями відповідних технічних професій;
- значний тиск з боку вітчизняних конкурентів.

Існування зазначених зовнішніх чинників впливу на розвиток регіонального текстильного ринку Полтавщини обумовлює несприятливі умови розвитку галузі легкої промисловості регіону за послаблення її конкурентних позицій. Шляхами подолання існуючого незадовільного стану галузі можна визначити вдосконалення державної політики розвитку легкої промисловості регіонів, стабілізації економічного стану країни та галузі, узагальнення податкової політики, вивчення та заохочення потреб споживачів, налагодження системи постачання сировини підприємствам текстильного виробництва, розширення мережі роздрібно торгівлі на регіональному та загальнодержавному ринках.

Джерела та література

1. Василенко В.О., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління підприємством. Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, виправл. і доп. За ред. Василенка В.О. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 400 с.
2. Обласне Управління статистики м. Полтава.
3. Портер М. Конкуренція / Пер. з англ. — М.: Вільямс, 2003.
4. Проект БІЗПРО <http://www.bizpro.org.ua>